

INFO LGOG KRING TER HORST,
dertiende jaargang, nummer 29, 15 september 2003.
Een uitgave van Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap
Kring Ter Horst.
INFO LGOG KRING TER HORST verschijnt tweemaal per jaar:
in februari/maart en september.
Oplage: 250 exemplaren
Uiterste inzenddata kopij: 1 februari en 15 augustus.
Redactie: Yvonne Hermans-Cuppen en Wim Moorman
Redactieadres: Meterikseweg 153, 5961 CV Horst,
telefoon (077) 398 16 06,
e-mail: wim.moorman@wanadoo.nl

INHOUD

Van de redactie	2
Programma 2003-2004	3
Lezingen	3
Grote excursie	7
Kleine excursie	9
Wintercursus	10
Over dialecten gesproken	10
Psychiatrie toen en nu	12
Nota museumbeleid Horst aan de Maas	14
Musea	
Stichting Oudheidkamer Horst	16
Stichting Beheer Kunstschaten Sint-Lambertuskerk Horst	16
Koperslagersmuseum P. van der Beele	16
Streekboerderijmuseum De Locht	16
Museum Bert Coppus	17
Limburgs Museum	17
Nieuwe publicaties	17
Bestuur LGOG Kring Ter Horst	20

VAN DE REDACTIE

Zoals gebruikelijk staat het september nummer van *Info LGOG Kring Ter Horst* bijna geheel in het teken van de activiteiten van de Kring in het komende seizoen. Dit betekent een vooruitblik op de lezingen, de grote en kleine excursie en de wintercursus. Aan de wintercursus heeft de voorzitter zelfs een uitgebreid inleidend artikel gewijd. Van de heer De Bruin ontvingen we een bijdrage over heden en verleden van de psychiatrie. Vanzelfsprekend ontbreekt ook de rubriek van de heer Verheijen over recent verschenen en nog te verschijnen publicaties over onze regio niet. Aandacht voor de musea is er op twee manieren. Iets minder uitgebreid dan normaal vermelden we de actuele en feitelijke gegevens van de diverse musea in onze Kring. Daarnaast staan we uitgebreid stil bij de *Conceptnota Museumbeleid Horst aan de Maas 2003-2006* die de gemeente Horst aan de Maas onlangs heeft uitgebracht.

Met bijdragen van de leden aan *Info LGOG Kring Ter Horst* wil het helaas nog altijd niet zo heel erg vlotten. Er zijn toch beslist wel leden met een gefundeerde opvatting over – om maar eens iets te noemen – de plannen rond de kasteelruïne in Horst of het voorgenomen museumbeleid die die mening ook in *Info* willen verkondigen? En er moeten toch leden zijn die in archieven allerlei interessants ontdekken en daarvan hier verslag willen doen? We hebben het in het verleden al vaker gezegd, maar we kunnen het niet vaak genoeg blijven herhalen: bijdragen van lezers zijn van harte welkom. Ook als u het moeilijk vindt om zelf te schrijven, is er in overleg met de redactie altijd wel een oplossing te vinden waardoor uw bevindingen, ontdekkingen of wetenswaardigheden onder de aandacht van een groter publiek kunnen worden gebracht.

Yvonne Hermans-Cuppen

Wim Moorman

LEZINGEN

Met uitzondering van de eerste lezing op 15 september, vinden de lezingen van LGOG Kring Ter Horst plaats in restaurant De Alde Lind, Venrayseweg 93 te Horst, telefoon zaal (077) 398 8343. De aanvang is steeds om 20.00 uur. Leden van LGOG hebben gratis toegang; van belangstellende niet-leden wordt een bijdrage in de kosten van 2,50 per lezing verwacht.

15 september: "De Pruus kump, Pruisisch Oppergelre 1703/13 tot 1792" door Hendrik Steeger

Zoals bekend, bestaat er van oudsher een zekere rivaliteit tussen Venray en Horst. Dit heeft de besturen van de LGOG Kringen Venray en Ter Horst er niet van kunnen weerhouden voor het eerst een gezamenlijke bijeenkomst te organiseren. Plaats van handeling is Gemeenschapshuis De Wis Matthiasstraat 2 in Castenray.

Dit jaar is het driehonderd jaar geleden dat de Pruisen in het kader van de Spaanse Successieoorlog het Gelders Overkwartier binnenvielen en daarbij onder meer de stad Gelder totaal verwoestten. Later kregen ook andere Nederlandse gewesten de gelegenheid om met Pruisische militairen kennis te maken. In 1740 kreeg de vorstbisschop van Luik naar aanleiding van een geschil rond de heerlijkheid Herstal bezoek van het Pruisische leger. In 1787 tenslotte zag zich de Republiek met een heel Pruisisch leger geconfronteerd dat hardhandig 'de orde herstelde'.

Het Niederrheinische Museum in Kevelaer, het Preussenmuseum in Wezel en het Museum 't Freulekeshuus in Venray hebben naar aanleiding van de beschieting van de vesting Gelder driehonderd jaar geleden een tentoonstelling georganiseerd die van 10 oktober tot 18 januari ook in Venray te zien zal zijn. De lezing informeert niet alleen over de militaire gebeurtenissen van 1703, maar ook over de gevolgen op lange termijn daarvan. De Spaanse Successieoorlog eindigde in 1713 met de Vrede van Utrecht. Bij de verdeling van de Spaanse erfenis kwam de vesting Venlo met het fort Sint-Michiel in handen van de Republiek. De Geldersen in Blerick, Gelder, Horst, Kevelaer, Straelen, Venray e.o. kregen nog een tweede klap te verduren: de Pruisen bleven en werden landsheren. De Pruisische invloed op het maatschappelijke en religieuze leven in het Pruisisch geworden gedeelte van Oppergelre bleef door de bepalingen van het verdrag van Utrecht echter beperkt. Administratief werd het noordelijke Gelderse Overkwartier gedeeltelijk afhankelijk van Berlijn, cultureel bleef het op Brussel, Mechelen en Antwerpen georiënteerd. Op den duur groeiden natuurlijk de conflicten tussen de administratieve, economische en culturele belangen van de Geldersen enerzijds en de Pruisen anderzijds. De Pruisische koning was niet gewend zijn Gelderse onderdanen te permitteren 'über unsere Befehle viel (zu) rasonnieren'. De Geldersen wilden daarentegen de oude constitutionele orde van de Spaanse tijd handhaven en hun zaken zelfstandig regelen. Pas de Franse bezetting van 1792/1794 maakte een - voorlopig gedeeltelijk - einde aan de Pruisische tijd in het Gelderse Overkwartier.

De herdenking van de beschieting van Gelder is natuurlijk een goede aanleiding, niet alleen aan de gebeurtenissen van toen te herinneren, maar ook eens te vragen of de Pruisische bezetting van 1703 voor-of nadelig voor de getroffen gebieden was. In de jaren 1863 en 1913 werden door het Pruisische bestuur in Gelder nog 'Jubelfeiern' gearrangeerd. Tegenwoordig wordt er genuanceerder over gedacht.

De in Wetten (tussen Gelder en Kevelaer) woonachtige heer Hendrik Steeger is lid van de Commissie Studiereizen van het LGOG, coördinator van de Gelre- en de Pruisententoonstelling in het Niederrheinische Museum te Kevelaer en auteur van vooral historische catalogusbijdragen.

LGOG Kring Ter Horst organiseert op 9 november onder leiding van de heer Steeger een kleine excursie naar de tentoonstelling *Pruisen aan Peel, Maas en Niers* in Museum 't Freulekeshuus in Venray. Voor verdere gegevens zie de aankondiging elders in dit nummer.

27 oktober: "De Horster kasteelruïne als toeristische attractie" door Jos Jenniskens en Geer Selen

Al sinds jaar en dag is de ruïne van kasteel Ter Horst onderwerp van discussie. In 1995 wijdde LGOG Kring Ter Horst zelfs een heus symposium aan de toekomst van de ruïne. Na een lange periode van stagnatie, bestaan er nu concrete plannen. De heer Jos Jenniskens, wethouder van de gemeente Horst aan de Maas met onder meer cultuur en monumentenzorg in zijn portefeuille, en de heer Geer Selen, als architect een van de verantwoordelijken voor de plannen, zullen een en ander op deze avond toelichten. Hier alvast een introductie.

In de gemeente Horst aan de Maas diverse stichtingen die zich bezighouden met het behoud van het cultureel erfgoed. In 2000 is door deze stichtingen het initiatief genomen om deze onder te brengen in de Stichting Behoud Cultureel Erfgoed Horst. De stichting heeft tot doel het verzekeren van de instandhouding en het toegankelijk maken voor een zo breed mogelijk publiek van het culturele erfgoed van de gemeente, zoals de kasteelruïne, het oude kerkhof, de kruisen en kapellen en molen Eendracht Maakt Macht. De stichting pakt een aantal projecten

aan; de eerste is de kasteelruïne Ter Horst. Voor de korte, middellange en lange termijn is een aantal doelen en onderdelen opgesteld die verwezenlijkt moeten worden.

Korte termijn

- opstellen van een projectbeschrijving en kostenanalyse: dit plan geeft de haalbaarheid van het project aan en is de basis voor het aanvragen van subsidies. Dit onderdeel is reeds voltooid;
- oprichten van een brug: de oude brug is niet meer betrouwbaar en ongeschikt voor (bouw)verkeer. Ook dit onderdeel is al voltooid;
- rooien van bebossing, met name op de voorburcht: dit onderdeel is grotendeels al uitgevoerd. Over het rooien van de nog staande bomen worden binnenkort beslissingen genomen;
- onderhoud: het vrijhouden van de ruïne van onkruid en het uitvoeren van klein onderhoud is een essentieel onderdeel bij het publiekelijk aantrekkelijk maken en houden. Hiermee zijn de vrijwilligers die het oud kerkhof onder handen hebben genomen volop mee bezig;
- het aanleggen van elektra en waterleiding: hiermee is men bezig;
- archeologisch onderzoek: dit is in 2002 uitgevoerd en had als doel het vaststellen van archeologische waarden op de hoofdburcht onder het huidige oppervlak. Ook moest het inzicht geven in de manier waarop nieuwe voorzieningen kunnen worden aangebracht;
- het bouwen van een uitkijktoren en poortgebouw: tegen de oude kasteeltoren wordt binnenkort een uitkijktoren gebouwd, die overzicht over de hele kasteelruïne en haar omgeving moet bieden. Het poortgebouw is noodzakelijk om de hoofdburcht en de consolidatiewerkzaamheden te beschermen tegen vandalisme en om onveilige situaties voor bezoekers te voorkomen.

Middellange termijn

Op de middellange termijn moet de voorburcht worden ingericht. Uitgangspunt hierbij is de historische indeling weer zichtbaar te maken. Ook is het de bedoeling een digitale presentatie te geven van de kasteelruïne. De verschillende onderdelen van deze termijn zijn:

- digitale erfgoedpresentatie: het project is aangemeld bij de realisatie van digitale publiekspresentaties over de provincie Limburg;
- het inrichten van de voorburcht: het maken van een plein op de vroegere locatie op de voorburcht en het zichtbaar maken van de contouren van de oorspronkelijke bebouwing;
- consolidatie van de hoofdburcht: om verder verval van de kasteelruïne tegen te gaan moet ze worden geconsolideerd. Over de precieze wijze en soort benadering (publieksgericht of gericht op behoud) worden plannen opgesteld;
- het aanleggen van wandel- en fietsroutes, waarbij uitleg wordt gegeven over de samenhang tussen de ruïne en omgeving, naamgeving, et cetera;
- het verhogen van het waterpeil in de grachten, om de belevings sfeer meer tot zijn recht te laten komen.

Lange termijn: naar een toekomst voor een ruïne

Op de lange termijn wordt gedacht aan het openstellen van de Tiendschuur, in combinatie met geplande activiteiten op de voorburcht. Dit biedt goede aanknopingspunten voor verdere economische, toeristische en culturele ontwikkeling, passend bij de ontwikkeling van het gebied Kasteelse Bossen.

8 december: “Het bedevaartsoord Tienray” door Harrie Raaijmakers / “Het kerkorgel van Lottum” door Rogér van Dijk

Op 8 december organiseert de Kring voor de tweede maal een zogenaamde duolezing. De heer Harrie Raaijmakers zal spreken over het bedevaartsoord Tienray en de heer Rogér van Dijk over het kerkorgel van Lottum.

Het bedevaartsoord Tienray

De geschiedenis van de Mariaverering in de oude kapel van Tienray, behorende tot de parochie Swolgen, dateert al vanaf 1440. Het betreft de verering voor Maria, Troosteres der Bedrukten. Veel parochies uit de naaste omgeving zochten hun heil tot Maria en gingen in processie naar het genadeoord. Af en toe zochten ook andere parochies troost in de kapel in Tienray. Soms kwamen ook individuele pelgrims in de kapel. Aangezien Tienray aan de heirbaan van Maastricht naar Nijmegen ligt, deden ook regelmatig huursoldaten Tienray aan, een geheel of gedeeltelijk vernielde kapel achterlatend. De bisschop van Roermond droeg steeds weer de pastoor van Swolgen op om de kapel te restaureren.

Met de komst van pastoor Maessen in 1874 kwam vooral de verering voor Maria van Lourdes op de voorgrond met alle gevolgen van dien. De kapel werd aanzienlijk vergroot en in een later stadium uitgebreid met een grot en biechthal. De pastoor begon met de verkoop van pelgrimboekjes, Lourdeswater, medailles, rozenkransen, kaarsen, prentbriefkaarten et cetera. De bouw van een parochiewinkel werd noodzakelijk. In 1877 verwierf Tienray het voorrecht zich Klein-Lourdes te mogen noemen.

De opvolger van pastoor Maessen, pastoor Von Bönninghausen, liet een buitenkruisweg aanleggen, die bij het schrijven van dit artikeltje op twee reliëfs na inmiddels geheel gerestaureerd is. Bij de bediening van de kapel op de

feestdagen van Maria kwamen paters uit Venray, Boxmeer en Steijl assisteren. Per feestdag waren er vijf tot acht priesters in touw.

Aan de hand van gevonden rekeningen en het aantal passagiers, dat met de trein Tienray bezocht, is slechts bij benadering een schatting te maken over het aantal bedevaartgangers.

Momenteel schat men hun aantal op ruim twintig duizend.

De heer H.L.J. (Harrie) Raaijmakers is geboren op 2 februari 1936 in Geertruidenberg en is van 1 september 1963 tot 1 december 1995 hoofd van de Mariaschool in Tienray geweest.

Op verzoek van het kerkbestuur van Tienray heeft hij zich sinds 1996 verdiept in de historie van het dorp Tienray en de kerk in het bijzonder. Het resultaat van deze inspanningen leidde in 2002 tot de uitgave van het boek *Tienray, meer dan tien huizen en één Lieve Vrouw* (zie *Info LGOG Kring Ter Horst* nummer 28, bladzijde 43).

Het kerkorgel van Lottum

De oplettende krantenlezer zal het niet zijn ontgaan dat het kerkorgel van Lottum sinds enige tijd in het middelpunt van de belangstelling staat. De heer Van Dijk zal in zijn lezing niet alleen ingaan op het huidige instrument en de in gang zijnde restauratie/reconstructie daarvan, maar tevens probe-ren het een en ander in de historische context te plaatsen.

Zoals veel parochies in Noord-Limburg kreeg ook de kerk van Lottum haar eerste orgel pas aan het begin van de negentiende eeuw. Een korte terugblik op de aankoop van dit instrument en de verdere lotgevallen daarvan is van belang omdat Rudolph Randebroek (1842-1892) in 1880 nog delen van dit orgel voor zijn nieuwe instrument wilde gebruiken.

Ook aan de orgelmaker Rudolph Randebroek zal de nodige aandacht worden geschonken. Hij begon zijn loopbaan als orgelmaker in de werkplaats van zijn oom, Carl August Randebroek. (1825-1876). Van 1872 tot 1876 leidde hij een eigen orgelmakerij in Kleef, daarna zette hij het bedrijf van zijn oom in Paderborn voort. In 1880-1881 bouwde hij een nieuw orgel in de Lottumse parochiekerk. Voor zover bekend is dit het enige Randebroek-orgel in Nederland en een van de weinige bewaarde instrumenten van Rudolph Randebroek überhaupt.

Het Randebroek-orgel van Lottum bleef in de loop der jaren niet ongewijzigd. Daarnaast gingen als gevolg van de verwoesting van het kerkgebouw in 1944 belangrijke delen van het instrument verloren. Vervolgens werd het orgel in 1947 in de noodkerk geplaatst en in 1951 naar de huidige parochiekerk overgebracht.

Tenslotte zal de heer Van Dijk nog aandacht schenken aan de achtergronden en voorbereiding van de huidige restauratie/reconstructie en de stand van zaken rond het project op dit moment.

Rogér van Dijk (Tegelen 1970) studeerde muziekwetenschappen aan de Universiteit Utrecht. Na het voltooien van zijn studie volgde hij orgelbouwstages en thans is hij als orgeladviseur verbonden aan de Katholieke Klokken en Orgelraad. Rogér van Dijk is medewerker van het Nationaal Instituut voor de Orgelkunst, dat een twaalfdelige encyclopedie over het historisch orgel in Nederland uitgeeft. Daarnaast is hij als organist verbonden aan de Sint-Josephkerk te Utrecht en publiceerde hij artikelen in vaktijdschriften en enkele boeken.

26 januari: “Eduard van de Griendt, industrieel en stichter van Griendtsveen” door Henk van de Griendt

In 1853 kocht de Bossche steenfabrikant Jan van de Griendt (1808-1884) 610 hectare veengrond van de gemeente Deurne. Hij gebruikte de grond aanvankelijk alleen voor de winning van turf. Daartoe richtte hij de Maatschappij Helenaveen op, genoemd naar zijn echtgenote Helena Paris. Toen de Maatschappij onder leiding kwam te staan van zoon Jozef ging ze ook turfstrooisel produceren en winnen. Turfstrooisel werd vooral gebruikt in stallen. Jozef van de Griendt kreeg al snel problemen met de commissarissen van de Maatschappij. Samen met zijn jongere broer Eduard richtte hij daarom in 1885 de Maatschappij Griendtsveen op. Het accent kwam te liggen op de productie en verkoop van turfstrooisel. In 1893 werd de nieuwe maatschappij omgezet in Griendtsveen Moss Litter Co. Ltd. Rond de in 1885 gebouwde turfstrooiselfabriek was inmiddels geleidelijk een dorp aan het ontstaan: Griendtsveen. De arbeiders woonden er eerst vooral in keten waar de levensomstandigheden slecht waren. Er verrees echter ook eenvoudige arbeiderswoningen, die later werden gevolgd door een winkel, een school, een klooster en een kerk. Ook liet Eduard van de Griendt er een eigen huis bouwen: Villa Sphagnum.

De gebroeders Van de Griendt bouwden een waar turfimperium op in de Peel. Rond de eeuwwisseling hadden ze er buiten de diverse veenderijen ook een aantal turfstrooiselfabrieken in bedrijf, zowel drijvende als vaste. Wel trad er een verwijdering in tussen beide broers, die waarschijnlijk ongeveer samenviel met de oprichting van een maatschappij tot exploitatie van veengronden en andere onroerende goederen (later Van de Griendt's Land Exploitatie) in 1899. In 1917 gingen de broers elk hun eigen weg: Eduard met Van de Griendt's Land Exploitatie en Jozef met de Griendtsveen Moss Litter Co. Ltd. Op dat moment waren de veenderijen in de Peel door alle activiteiten al grotendeels uitgeput. De broers richtten hun aandacht op de concessies in Drente en Duitsland waar acht fabrieken in bedrijf kwamen. De verdere ontwikkelingen in de turfstrooiselindustrie speelden zich daardoor buiten de Peel af.

In zijn lezing, die hij toelicht met dia's, zal de heer Van de Griendt nader ingaan op het levensverhaal van Eduard van de Griendt. Zijn speciale aandacht gaat daarbij uit naar de stichting en uitbouw van het dorp Griendtsveen,

waarin Eduard de hoofdrol speelde. Henk van de Griendt (1925) is een kleinzoon van Jozef. Na zijn HBS B-opleiding studeerde hij aan de Middelbare (thans Hogere) Landbouwschool in Groningen. Daarna deed hij buitenlandse ervaring op in Zwitserland, Engeland en de Verenigde Staten. Vanaf 1 juli 1950 was hij werkzaam binnen het Griendtsveenbedrijf in Nieuw-Amsterdam (later Erica), vanaf 1957 tot aan zijn pensionering in 1990 als directeur. In december van het afgelopen jaar verscheen van zijn hand het boek *Uit sphagnum geboren. Een eeuw turfstrooiselindustrie in Nederland 1882-1983*.

8 maart, “Horst in 1973”, film van Frans Jakobs

Na afloop van de jaarvergadering zal een film worden vertoond van de heer Frans Jakobs over Horst in 1973. Nadere gegevens over deze lezing volgen in *Info LGOG Kring Ter Horst* nummer 30.

19 april, “Indiëgangers” door Sjeng Ewalts

Ook over de lezing van de heer Ewalts verschijnen nadere gegevens in de volgende uitgave van *Info*.

GROTE EXCURSIE

De traditionele najaarsexcursie vindt dit jaar plaats op **zaterdag 27 september**. Op deze dag zal een bezoek gebracht worden aan een tentoonstelling in Villa Hügel in Essen, aan de bedevaartplaats Neviges en aan het Neanderthal Museum in Mettmann.

De deelnemers staat op 27 september een zeer gevarieerd programma te wachten. Zowel geïnteresseerden in architectuur als in schilderkunst als in (volks)devotie als in archeologie zullen er iets van hun gading in kunnen vinden. Zelfs aan natuurliefhebbers is gedacht, met de Baldeneysee, het park bij Villa Hügel en het Neandertal. Villa Hügel staat sinds vele jaren bekend om de veelal drukbezochte kwaliteitstentoonstellingen die er georganiseerd worden. Dit najaar staat in de tentoonstelling *Stadt - Land - Fluss* de Vlaamse landschapsschilderkunst uit de zestiende en zeventiende eeuw centraal. Er zijn onder meer werken van Rubens en Pieter Bruegel de Oudere te zien.

Het vijftien kilometer ten zuiden van Essen gelegen Neviges is sinds 1680 een van de belangrijkste Duitse Mariabedevaartplaatsen. In 1728 werd de huidige, aan Maria toegewijde parochiekerk gebouwd. Opmerkelijk is de tegenstelling tussen het eenvoudige exterieur en het barokke interieur van deze kerk. In 1968 kreeg Neviges een nieuwe, zeer opvallende, betonnen bedevaartskerk. Met zijn ongewone dak lijkt de kerk, die plaats biedt aan zeventuizend pelgrims, op een grote tent.

Ook het in 1996 geopende Neanderthal Museum valt op door zijn moderne architectuur. Het is gebouwd op de plaats waar in 1856 schedels zijn gevonden van prehistorische mensen die later de benaming Neandertalers kregen. In het multimediale belevenismuseum wordt het verhaal van de ontwikkelingsgeschiedenis van de mens verteld, vanaf het begin in de Afrikaanse savannen tot in de huidige tijd.

Het dagprogramma ziet er in grote lijnen als volgt uit:

08.00 uur vertrek vanaf het busstation van de Munckhof Groep, Handelsstraat 15 in Horst;

09.15 uur koffie/thee met gebak in restaurant-café Südtiroler Stuben aan de Baldeneysee in Essen;

10.15 uur bezoek onder leiding van een gids van de tentoonstelling *Stadt-Land-Fluss* over zestiende- en zeventiende-eeuwse Vlaamse landschapsschilderkunst in Villa Hügel in Essen;

11.45 uur einde rondleiding. Iedereen heeft de mogelijkheid op eigen gelegenheid het park of de rest van Villa Hügel te bezichtigen;

12.30 uur vertrek richting Neviges;

13.00 uur aankomst in Neviges. In dit bedevaartsplaatsje heeft iedereen de mogelijkheid op eigen gelegenheid een maaltijd te nuttigen en een bezoek te brengen aan de twee bedevaartskerken uit respectievelijk 1728 en 1968;

15.00 uur vertrek richting Neanderthal Museum;

15.45 uur aankomst bij Neanderthal Museum. Elke deelnemer kan het museum en de prehistorische werkplaats op eigen gelegenheid bezoeken;

18.00 uur vertrek richting Horst;

19.30 uur aankomst in Horst.

De kosten voor de excursie bedragen voor leden en gezinsleden van het LGOG € 37,50; voor niet-leden € 42,50; voor jeugdigen tot en met 14 jaar € 20. Inbegrepen zijn de busreis, een kleine attentie voor de chauffeur, koffie of thee met gebak in Essen, de rondleiding in Villa Hügel en de entrees. Opgave is mogelijk tot en met 22 september bij de secretaris van LGOG Kring Ter Horst, de heer J. Kelleners, Stuksbeemden 16, 5961 LG Horst, (077) 398 5349. Ná aanmelding is betaling mogelijk door storting van het verschuldigde bedrag op bankrekening 1236 06 462 van LGOG Kring Ter Horst. Deelname geschiedt op volgorde van aanmelding. Bij minder dan 30 deelnemers gaat de excursie niet door. Uiteraard worden degenen die zich aangemeld hebben bij het eventueel niet-doorgaan van de excursie hiervan tijdig op de hoogte gesteld.

De te bezoeken bezienswaardigheden:

Villa Hügel

De op een heuvel boven de Baldeneysee gelegen Villa Hügel in Essen-Bredeney is het voormalige woonhuis van de familie Krupp. De tussen 1870 en 1873 gebouwde villa werd door industrieopionier Alfred Krupp zelf ontworpen. Behalve als woonhuis fungeerde Villa Hügel ook als gastenverblijf van de firma Krupp. Keizers, koningen, regeringshoofden en politici uit talloze landen waren hier te gast. Overigens was het Alfred Krupp bij zijn ontwerp van het gebouw vooral om functionaliteit en gemak te doen en minder om architectonische esthetiek.

Van 1873 tot 1945 bewoonden vier generaties Krupp de villa, die 269 kamers telt en in het middelpunt van een uitgestrekt park ligt. Het aanvankelijk sober uitgeruste hoofdgebouw werd door de tweede en derde generatie aan

de heersende stijl en smaak aangepast. De huidige bouwtoestand dateert uit omstreeks 1915 en getuigt daarmee van de toenmalige woonstijl van de hogere lagen van de samenleving.

Sinds 1953 wordt Villa Hügel voor culturele evenementen en representatieve doeleinden benut. De in 1984 in het leven geroepen Kulturstiftung Ruhr zet de in 1953 begonnen traditie van belangrijke kunst en cultuurhistorische tentoonstellingen voort.

Naast Villa Hügel informeren in het zogenaamde Kleines Haus twee tentoonstellingen over leven en werken van de familie Krupp en over de onderneming.

Tentoonstelling Stadt – Land – Fluss. Die flämische Landschaft 1520-1700

Landschapsschilderkunst ontwikkelt zich omstreeks het midden van de zestiende eeuw tot een nieuw genre. Vanaf het begin is de landschapsschilderkunst een specialiteit van Zuid-Nederlandse schilders die in heel Europa in hoog aanzien staat. De fascinatie die de natuur op de kunstenaars uitoefent, leidt tot het schilderen van de meest uiteenlopende landschapstypen: weidse hemelen, wilde zeeën, avontuurlijke rotspartijen en paradijselijke wouden. Nergens anders in Europa haalden de schilders de natuur zo duidelijk naar het centrum van het schilderij. Slechts zelden is er echter sprake van een natuurgetrouwe weergave van wat de schilders zagen. Veeleer scheppen ze op het doek hun eigen kleine wereld. Tot de belangrijkste vertegenwoordigers van dit genre behoren Pieter Bruegel de Oudere en Peter Paul Rubens.

De Kulturstiftung Ruhr toont in Villa Hügel meer dan honderd van de belangwekkendste Vlaamse landschapsschilderijen van de zestiende en zeventiende eeuw. De samenwerking met het Kunsthistorisches Museum in Wenen en het Koninklijk Museum in Antwerpen en bruikleengevers als de National Gallery in Londen, het Prado in Madrid en de Alte Pinakothek in München, heeft tot een zeer bijzondere tentoonstelling geleid.

Voor meer informatie zie ook: <http://www.flaemische-landschaft.de>

Neviges

Neviges dankt zijn bekendheid als bedevaartscentrum aan een kleine afbeelding van Maria Immaculata. In 1680 hoorde de Franciscaner monnik Antonius Schirley in zijn klooster in Dorsten tijdens zijn dagelijks avondgebed een stem die hem opdroeg het portretje van Maria naar Hardenberg te brengen. De stem voorspelde ook een wonderbaarlijke genezing. Schirley zond de afbeelding van Maria naar zijn confraters in Hardenberg-Neviges. Kort daarna genas de prins-bisschop van Paderborn en Münster, Ferdinand von Fürstenberg, van een zware ziekte. Uit dankbaarheid maakte hij op 25 oktober 1681 een bedevaart naar Maria. Dit was het begin van de Mariabedevaart naar Neviges.

Omdat de bestaande kerk al snel te klein was, werd in 1728 een nieuwe, grotere, nog altijd bestaande kerk gebouwd. Het betreft een eenschepige kerk die aan de westzijde grenst aan het Franciscanerklooster. Op het pleintje voor de kerk staat een gedenkteken dat herinnert aan de stichter van de orde, Franciscus van Assisi. Van binnen is de kerk helemaal op het koor gericht. Achter het rijkelijk gedecoreerde altaar bevindt zich *De hemelvaart van Maria*, een schilderij van de Venetiaan Palma il Giovane (1544-1628). Het koorgestoelte, het orgel en het ovale doopbekken dateren evenals het altaar uit de eerste helft van de achttiende eeuw.

Al in de negentiende eeuw was er te weinig ruimte om de vele duizenden pelgrims op te vangen. In de twintigste eeuw verhinderden de beide wereldoorlogen aanvankelijk de bouw van een nieuwe, grote bedevaatskerk. Pas in 1960 werd besloten tot nieuwbouw. De Keulse architect Gottfried Böhm ontwierp een betonnen gebouw dat een belangrijk voorbeeld van hedendaagse kerkelijke architectuur zou worden. Op 22 mei 1968 wijdde de Chinese bisschop Vitus Maria Chang Tso Huan de kerk. Ze biedt plaats aan zeventuizend mensen. Door de ongewone vorm van het dak lijkt de kerk op een immense tent. De tent als tijdelijke behuizing staat symbool voor de pelgrimage. Uit de architectuur wordt nog een ander kenmerk van de bedevaart duidelijk: een licht stijgende pelgrims- en processieweg voert naar het doel van de christelijke bedevaart: de stad van God op de berg.

De ideeën van de stad van God en de “pelgrimstent” blijken ook uit het interieur van de bedevaartskerk. De sobere hoofdruimte lijkt op een overdekte verzamelplaats. Barokke beeldhouwwerken zetten aan tot meditatie. Het altaar, de sacramentszuil en de Mariazuil zijn moderne kunstwerken, alledrie van de natuursteen pepperino uit de Abruzzes. De kleine afbeelding van Maria – de aanleiding voor het ontstaan van de bedevaart – is in de nieuwe kerk opgenomen in de bijna vier meter hoge Mariazuil. Aan de westzijde van de kerk zijn vooral de drie verdiepingen van het emporium met hun spel van licht, schaduw en onregelmatige vormen opvallend. Aan de oostzijde ligt de sacramentskapel met het zogenaamde rozenvenster: een venster met de mystieke roos als zinnebeeld van Maria, de begeleidster op de weg van de pelgrim.

Neanderthal Museum

In het Neanderthal Museum wordt op een moderne manier het verhaal van de ontwikkelingsgeschiedenis van de mens verteld. Vragen als “Waarvandaan komen wij?”, “Wie zijn wij?” en “Waarheen gaan wij?” maken de intenties van het museum duidelijk. De legendarische plaats waar in 1856 schedels zijn gevonden van mensen die later de benaming Neanderthalers kregen, nodigt uit om over de ontwikkelingsgeschiedenis van de mens na te denken. Het museum wil laten zien dat wij mensen het resultaat zijn van een lang biologisch proces, waarin we in toenemende mate ingrijpen dankzij onze culturele vaardigheden. De bezoekers wordt duidelijk gemaakt dat wij op de schouders staan van minstens twaalf verdere mensachtigen die ons respect verdienen omdat hun prestaties en ervaringen onze ontwikkeling hebben bepaald. De vaste opstelling is vooral gebaseerd op archeologische en paleo-antropologische onderzoeksresultaten.

De rondgang door het museum begint in de introductieruimte. Daar wordt verteld over de geschiedenis van het Neanderthal en de vondstgeschiedenis van de Neanderthalskeletten. Daarnaast worden er de beslissende periodes uit de geschiedenis van de mensheid voor de eerste keer aangestipt. Deze periodes komen ook aan bod in de thematische afdelingen “Leven en overleven”, “Werktuig en Weten”, “Mythe en religie”, “Milieu en Voeding” en “Communicatie en Media”. In elk van deze vijf thematische afdelingen wordt een chronologisch beeld van de menselijke evolutie geschetst. De Neanderthalers vormen in elke ruimte een zwaartepunt van de presentatie: levensgrote Neanderthalers kijken de bezoeker recht in de ogen.

Sinds de opening in 1996 trekt het Neanderthal Museum jaarlijks circa tweehonderdduizend bezoekers. Het kan met recht een multimediaal belevenismuseum genoemd worden: naast originele objecten en reconstructies is er in totaal 90 minuten aan audiotekst, 45 minuten aan filmbeelden en 180 minuten aan multimedia op pc's voorhanden. Daarnaast kan – buiten het museum – de vindplaats van de skeletten worden bezocht en is er een zogenaamd sculpturenpad met als thema het spanningsveld tussen mens en natuur.

Zie voor meer informatie ook <http://www.neanderthal.de>

KLEINE EXCURSIE

Op zondag 9 december a.s. organiseert LGOG Kring Ter Horst een kleine excursie naar museum 't Freulekeshuus in Venray. Daar zal een bezoek worden gebracht aan de tentoonstelling *Pruisen aan Peel, Maas en Niers*. De excursie staat onder leiding van de coördinator van de tentoonstelling, de heer Hendrik Steeger. Naar aanleiding van de tentoonstelling verzorgt de heer Steeger op 15 september tevens een lezing voor de LGOG Kringen Ter Horst en Venray (zie de aankondiging elders in dit nummer).

In het kader van de Spaanse Successieoorlog werden in 1703 de stad Gelder en grote delen van het zuidelijke deel van het hertogdom Gelre door de Pruisen bezet. De Pruisen bleven en werden met de Vrede van Utrecht in 1713 landsheren. Centrum van dit nieuwe, meest westelijke deel van het koninkrijk Pruisen was de stad Gelder. Die kreeg nu plotseling voor bijna een eeuw de functie van hoofdstad. Gelder werd in deze periode uitgebouwd tot een van de sterkste vestingen van het Niederrheingebied.

De tentoonstelling in Venray, die eerder te zien was in Kevelaer en Wesel, herinnert aan het tijdperk van het klassieke Pruisen in het Gelders gebied. Ze toont op indrukwekkende wijze hoe de bevolking in de regio tussen Venray en Neukirchen-Vluyn en tussen Afferden en Viersen de nieuwe invloeden wist te benutten zonder dat daarbij de regionale kenmerken en identiteit verloren gingen. Daarmee waren de inwoners aan beide zijden van de grens (die pas met het Congres van Wenen in 1815 ontstond) reeds driehonderd jaar geleden Europeanen in de moderne zin.

Na meer dan tweehonderd jaar wordt met deze tentoonstelling met ongeveer 250 objecten voor de eerste keer grensoverschrijdend een gezamenlijk historisch tijdperk herdacht. Talrijke voorwerpen uit het dagelijks leven, documenten, kaarten en plattegronden uit de Pruisische tijd van het voormalige Gelders gebied worden hier voor het eerst getoond. Zeer bijzonder zijn dertien vestingsplattegronden van Gelder die berusten in de Berlijnse Staatsbibliotheek.

Bij de tentoonstelling is een catalogus verschenen (zie "Nieuwe publicaties"). Leden van LGOG Kring Ter Horst ontvangen medio oktober een aparte convocatie over deze kleine excursie.

WINTERCURSUS

In het seizoen 2003-2004 organiseert de Kring Ter Horst van het LGOG gedurende vier avonden een cursus over dialecten. De vier avonden worden verzorgd door twee Limburgse autoriteiten op dit gebied: de heer dr. Herman Crompvoets die jarenlang aan de Katholieke Universiteit van Nijmegen onderzoek deed naar de Limburgse dialecten en die meewerkte aan het Woordenboek van de Limburgse Dialecten, het WLD, en de heer dr. Pierre Bakkes die als streektaalfunctionaris is aangesteld door de Provincie Limburg. De heer Crompvoets zal een algemene inleiding geven op het verschijnsel dialecten en zal spreken over de samenstelling van het WLD. De heer Bakkes zal de sociolinguïstische kant van de dialecten benaderen (wie spreekt er dialect, waarom, wat zijn de voordelen en de nadelen et cetera) en hij zal iets over de spelling en de klankleer vertellen. In het najaar zullen alle leden van LGOG Kring Ter Horst een uitnodiging ontvangen. Als inleiding op deze cursus schreef Marcel van den Munckhof het artikel "Over dialecten gesproken ..." (zie elders in dit nummer).

OVER DIALECTEN GESPROKEN ...

In het seizoen 2003-2004 organiseert de Kring Ter Horst van het LGOG gedurende vier avonden een cursus over dialecten. De vier avonden worden verzorgd door twee Limburgse autoriteiten op dit gebied: de heer dr. Herman Crompvoets die jarenlang aan de Katholieke Universiteit van Nijmegen onderzoek deed naar de Limburgse dialecten en die meewerkte aan het Woordenboek van de Limburgse Dialecten, het WLD, en de heer dr. Pierre Bakkes die als streektaalfunctionaris is aangesteld door de Provincie Limburg. De heer Crompvoets zal een algemene inleiding geven op het verschijnsel dialecten en zal spreken over de samenstelling van het WLD. De heer Bakkes zal de sociolinguïstische kant van de dialecten benaderen (wie spreekt er dialect, waarom, wat zijn de voordelen en de nadelen et cetera) en hij zal iets over de spelling en de klankleer vertellen. In het najaar zullen alle leden van de Kring Ter Horst een uitnodiging ontvangen. Het volgende artikel is van de hand van de voorzitter van de Kring Ter Horst en is bedoeld als een – algemene – inleiding op de cursus.

Wat is nu precies een dialect? In de dagelijkse spraak wordt dialect gezien als een substandaard van de taal, vaak met een lagere status of het heeft zelfs een ietwat platvloers aanzien dat vaak in verband wordt gebracht met het platteland, arbeidersklasse of andere groepen die sociaal als weinig prestigieus gelden. Dialect is ook een term die vaak gebruikt wordt voor taal die geen geschreven vorm heeft. En, tenslotte, dialecten worden vaak gezien als een soort afwijking van de standaardnorm. Een juiste interpretatie van dialecten voldoet echter niet aan voornoemde criteria, want eigenlijk zijn alle sprekers gebruikers van minstens één dialect: standaard Nederlands, bijvoorbeeld, is net zo goed een dialect als elke andere vorm van Nederlands waardoor het onzinnig is om de standaardtaal als superieur te zien ten opzichte van een dialect.

Natuurlijk is er een verschil tussen (standaard-)taal en dialect. De Franse taalkundige André Martinet (1908-1999) maakte een driedeling. Hij formuleerde het verschil tussen "patois", "dialecte" en "langue" als volgt: een "patois" is een lokaal gebonden taalkundige vorm die aan weinig verandering onderhevig is omdat het slechts door een bepaalde groep gesproken wordt; een acceptabele vertaling van dit woord zou "gewesttaal" zijn. Een "dialecte", daarentegen, is een taalkundige vorm die op regionaal niveau gesproken wordt en waarbij de lokale verschillen te verwaarlozen zijn. De vertaling van dit woord zou "streektaal" zijn. Een "langue", tenslotte, is een systeem dat bewust als norm wordt gehanteerd, in het algemeen gekoppeld aan een volk of een (politieke) natie. Dit wordt dan vertaald met "taal" of "standaardtaal". Wanneer we van deze definities uitgaan is de definitie "dialecte" bruikbaar voor het geheel van Limburgse "patois". Dat maakt dat vergelijkingen tussen verschillende taalkundige vormen in de provincie interessant zijn. Toch worden de begrippen "patois" en "dialecte" in Nederland vaak op één hoop geveegd en simpelweg dialect genoemd. Voor het gemak zullen we dat hier ook doen. Wat maakt dat de vormen van de meeste taaluitingen in Limburg toch als een eenheid kunnen worden beschouwd? Daar zijn verschillende kenmerken voor, zoals wederzijds begrip van de taal, accent, geografische eenheid en sociale eenheid. Zo verstaan dialectsprekers van Noord-Limburg elkaar prima, maar er zijn wel degelijk verschillen. Die verschillen kunnen betrekking hebben op het niveau van uitspraak: er is, bijvoorbeeld, een verschil in de uitspraak van het Sevenums en het Horster (is in het Sevenums sprake van het "dèrp", in Horst wordt het uitgesproken als "dörp"). Of een verschil van accent (duidelijk hoorbaar tussen Noord- en Midden-Limburgs, bijvoorbeeld). Of letters die "langer getrokken" worden: in Lottum spreekt men over "d'n tóre" terwijl iets verderop, in Blerick, sprake is van "d'n tore" waarbij de klank van de "o" langer getrokken wordt. Maar soms ook zijn woorden totaal verschillend van elkaar: wanneer je het in het Weerter dialect hebt over een "muuëletêntje", dan moet je in het Venrays het woord "lievenhieërbeësjje" gebruiken. Een Horstenaar eet "pàrsvleis", terwijl de Venlonaar altijd om "huidvleis" zal vragen bij de slager als hij "zult" wil gaan eten.

Maar een taal of een dialect is meer dan een aaneenschakeling van woorden en klanken. De volgorde waarin de woorden staan, speelt ook een belangrijke rol (dus de grammatica). Op het niveau van woordvolgorde is er een verschil tussen dialectsprekers die vaak het woord "doen" extra invoegen waar de ABN-spreker deze vorm niet zal gebruiken: "ik duj neej klier pâsse" zal de Horstenaar zeggen; als hij ABN spreekt wordt het "ik pas nieuwe kleren". Maar ook op het niveau van lijdend of meewerkend voorwerp zijn er verschillen, zelfs tussen de dialecten onderling! Een Venloonaar, bijvoorbeeld, maakt geen verschil tussen mannelijke en vrouwelijke vormen bij een lijdend of meewerkend voorwerp ("hem" of "haar"). De zin "ik heb um gezeen" kan zowel betekenen "ik heb hem gezien" als "ik heb haar gezien". Maar er zijn ook verschillen bij het gebruik van bepaalde vormen. De Horster dialectspreker gebruikt voor de "jij-vorm" en de "u-vorm" in beide gevallen het woord "geej"; aan de aangesprokene om uit te maken of de Horstenaar wel of geen beleefdheidsvorm gebruikt! De Sevenumse dialectspreker, daarentegen, maakt wel degelijk dit onderscheid met "dich" en "geej". De Weerter dialectspreker gebruikt de woorden "dich" en "gae" evenzeer, maar dan in mannelijke en vrouwelijke vorm: meisjes en vrouwen worden in het Weerts altijd met "dich" aangesproken en dat heeft niets met de beleefdheidsvorm te maken. De mannen worden altijd met "gae" aangesproken.

Verdwijnen dialecten? Pessimisten zeggen van wel: hoe vaak hoor je in je directe omgeving niet dat beide ouders, die zelf dialect sprekend zijn, met hun eigen kinderen de standaardtaal (trachten te) spreken? Of dialectsprekers die veel Nederlandse woorden gebruiken? Hoeveel mensen hebben geen "hōf" meer, maar een "tuin"? En staat er bij u in de straat ook een "lantaarnpoal" in plaats van een "luchtepoal"? Of heeft u ook "boeke" in de kast staan en geen "beuk" meer? Zelfs Rowwen Hèze, die enkele jaren geleden in hun liedje "Bestel mar" (of is het "bestel mà"?) zongen dat ze er "duchtig *langs* [begòste] te proate": is hier sprake van dialect of gebruik van Nederlandse woorden in het dialect? In het Horster – en ook Amerikaanse dialect – gaat het er immers nooit "langs" maar "nève"! De voorbeelden zijn gemakkelijk uit te breiden. Anderzijds zijn er ook weer hoopvolle, optimistische geluiden en initiatieven: gedichtbundels, boeken, strips en gezelschapsspellen die in het dialect worden uitgegeven. En natuurlijk niet te vergeten – ondanks de zojuist gemaakte opmerking – de talloze liedjes in het dialect (van Wooden Chain tot Rowwen Hèze via talloze anderen) waardoor de belangstelling voor het dialect – en de waardering – weer toeneemt. Al deze initiatieven zorgen er in ieder geval voor dat het dialect door grote groepen niet meer als een of ander raar uitheems brabbeltaaltje wordt gezien maar als een volwaardig communicatiemiddel. Een communicatiemiddel dat het verdient om te blijven voortbestaan. Als de gebruikers dat tenminste willen... en daarmee is maar weer eens bewezen dat taal een democratisch en machtig middel kan zijn!

Marcel van den Munckhof

Bronnen:

- *De Weertlandse Dialecten*, P. Hermans e.a., Veldeke-Krînk Wieërt 1998
 - *Dialectology*, J.K. Chambers en Peter Trudgill, Cambridge University Press 1980
 - *E maes inne taes*, Cor Kuijpers e.a., 1989
 - *Quid 2002*, Dominique en Michèle Frémy, Robert Laffont 2001
 - *Venloos Woordenboek*, A. Alsters e.a., stg. Henric van Veldeken 1993
 - *Venrays Woordenboek*, G. Linssen e.a., Veldeke Venray 1991
 - *Zò bót ás en hiëp*, Cor Kuijpers e.a., 1993
- uit: *Zò bót ás en hiëp*, Cor Kuijpers

PSYCHIATRIE TOEN EN NU

Rotterdam Centraal Station. Ze liep onrustig van reiziger naar reiziger. Steeds vergeefs. Steeds onrustiger. Was ze 25? Toen kwam ze op mij af, aarzelend. Mijnheer, zei ze: "Stelen is niet goed, hè. Ik heb een mooi gedichtje gemaakt. Mag ik het voorlezen? Ken ik vannacht in de Pauluskerk slapen." Dat mocht. Het ging over herfstbladeren, door de wind heen en weer gedreven. Karakteristiek voor haar leven? Mooi gedicht hoor, wat kom je tekort? Twee Euro mijnheer. Die kreeg ze. En, doe de groeten aan dominee Visser. Ze keek verbaasd en verliet gehaast het perron. Toen kwam mijn trein naar Venlo.

Zwervers met een psychisch probleem zijn er altijd geweest. De gevaarlijksten werden opgesloten. Als dieren geketend in *gekkentorens*, leprozenhuizen, gevangenissen. Of, nog erger, in vochtige kelders, belaagd door ratten. Geschreeuw gold als bewijs van dierlijkheid én bezetenheid. Welk mens kon zó leven? De Rooms Katholieke Kerk geloofde in bezetenheid door De Duivel en dus moest die, met welke middelen dan ook, worden uitgedreven. Beter af waren degenen die in kloosters werden opgevangen. Gelukkig vonden de meesten een plaatsje bij familie.

Amsterdam kreeg in 1562 (circa honderd jaar na Utrecht en Den Bosch) zijn Dol- of Krankzinnigenhuis; het grootste in zijn soort. Personeel moest vooral sterk zijn om 'de dollen' in toom te houden. Bij kermis kwamen de 'klanten' kijken, treiteren, lachen. Maar daar moet wel voor betaald worden.

Echte belangstelling voor de psychiatrie ontstond tijdens de Verlichting, die cultuurperiode uit de achttiende eeuw die zou bijdragen aan de emancipatie en de wetenschap. Volgens de beroemde Franse wetenschapper Foucault gebeurde dat vooral de buiten instellingen om. Krankzinnigheid zag men toen als 'onredelijk' gedrag, zo bleek hem. Het ging dus allereerst om herstel van redelijkheid. Studie van wis- en scheikunde bevorderden een ordelijke levenswijze. Maar ook leven als een boer, frisse lucht en hygiëne golden als heilzaam, als rustgevend. Nog steeds vindt men psychiatrische inrichtingen op afgelegen plaatsen. Ook in Limburg.

Krankzinnigheid werd ook wel toegeschreven aan onvoldoende doorstroming van bloed en lichaamssappen. Plotselinge waanzin zou het gevolg zijn van samentrekking en kramp van de aderen. Door onderdompeling en veel lichaamsbeweging werd dan geprobeerd de lichaamssappen beter te verdelen. Niet alleen rust en aangename geuren hielpen, werd beweerd, maar ook... 'duivelsdrek*, amberolie, geschroeid leer en veren'. Bij melancholie werd aderlating, zeepkuren, bittere en sterke koffie aanbevolen. Voor nymfomanen werkten afleiding en muziek. Zelfs het opwekken van angst werd aanbevolen, vanwege de ontlasting daarna. Het afschieten van een geweer vlak bij de patiënt kon dan helpen.

Vanuit Amsterdam onderging de psychiatrie in de eerste helft van de negentiende eeuw een vernieuwende impuls door de artsen Nieuwenhuis en Schroeder van der Kolk, werkzaam in het Buitengasthuis. Zij werkten met kalmerende middelen en arbeidstherapie. De regering besloot tot een *Krankzinnigenwet*, nu moesten inrichtingen aan strikte voorwaarden voldoen. Evenals de regels voor opname. Nadien werd bij het Amsterdamse Wilhelminagasthuis een paviljoen gebouwd voor de lichte gevallen. De zware gingen naar Santpoort. In Limburg kwam de moderne psychiatrie laat (circa 1930) tot ontwikkeling. De directeur van Sint-Anna, te Venray, H.J. Schim van der Loef, zou samen met J.A.J. Barnhoorn het vooral in katholieke kring invloedrijke handboek *Zielszieken, zenuwzieken en hunne verpleging* schrijven. Hierin werd gepleit voor een actieve therapie. Patiënten moesten in werkplaatsen en in de buitenlucht aan het werk gezet worden met matten vechten, matrassen maken, weven, rietvlechten, schoenmaken, kleermaken, boekbinden, het kweken van groenten etc. Tezelfdertijd besloten de katholieke instellingen zich te verenigen in de Vereniging van Rooms-Katholieke Gestichten en Inrichtingen voor krankzinnigen en zwakzinnigen. Inmiddels telt Limburg ook psychiatrische (PAAZ)- afdelingen verbonden aan Algemene Ziekenhuizen, zoals in Venlo.

Natuurwetenschappers – op natuurwetenschappelijk terrein werd in de negentiende eeuw grote vooruitgang geboekt - gaven de psychiatrie een nieuwe impuls. Geestesziekten werden nu meer gezien als hersenziekten en werden daarom het terrein van biologen, fysiologen en ... chemici. Psycho-farmaceutica en elektroshock werden normaal. Als reactie ontstond rond 1900 de psycho-analyse met gesprekstherapieën, kalmeringsbaden. Als reactie op de psycho-farmaceutica en de elektroshock ontstond rond 1970 de antipsychiatrie met de psychiater Foudraïne, de cliëntenbeweging en de Stichting Pandora. Patiënten moesten integreren en multidisciplinair begeleid worden en niet 'beneveld', zo vond men.

De krankzinnigenwetgeving is, na een aanpassing, inmiddels (1994) vervangen door de *Wet Bijzondere Opneming Psychiatrische Ziekenhuizen* (BOPZ) die gedwongen opname alleen bij levensbedreigende situaties toestaat. De wet spreekt dan van een gevaarscriterium. Inmiddels is men bezig de BOPZ te wijzigen. Gedwongen opname zal worden uitgesloten, tenzij met een rechterlijke machtiging. Regel wordt dat de patiënt een 'zelfbindingsovereenkomst' sluit of dat 'een crisiskaart' wordt opgesteld, die niet bindend is. Daarmee wordt aangesloten bij de behoeften van de patiënt om meer invloed te hebben op zijn/haar behandeling. Probleem dat blijft is dat dwangbehandeling in de nieuwe wet alleen in een instelling mag geschieden. Daarmee blijft de ambulante geestelijke zorg beperkt in zijn mogelijkheden. Los van de geschetste verbeteringen is het wel opmerkelijk dat in Limburg alle (van oorsprong katholieke) ziekenhuizen, ook de psychiatrische, zich nog als katholiek gedragen in die zin dat de geestelijke verzorging (niet te verwarren met psychiatrische) in strijd met de *Kwaliteitswet Zorginstellingen* alleen wordt toevertrouwd aan pastors en dat niet-kerkelijke (humanistische) geestelijke verzorgers buiten de deur worden gehouden. En dat terwijl circa vijftig procent van de Limburgse bevolking zich – volgens onderzoek van het Sociaal-Cultureel Planbureau – als buitenkerkelijk ervaart. De Verlichting mag dan rijk zijn geweest aan merkwaardige therapieën. Zij zorgde wel voor een belangrijke doorbraak. Desondanks blijven er voor patiënten nog tal van wensen over. Dat geldt niet alleen de geestelijke verzorging, maar vooral ook de reïntegratie in de samenleving.

André de Bruin

Geraadpleegde bronnen:

- Michel Foucault, *Geschiedenis van de waanzin* (Amsterdam 1995)
- Annemarie Kerkhoven en Annemieke Klijn, *Beeld van de psychiatrie 1800-1970* (Utrecht z.j.)
- Kamerstuk 28283 (wijziging van de Wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen (zelfbinding)); zie daarvoor de website van het Ministerie van VWS (www.minvws.nl)
- André de Bruin, *Het andere gezicht van Limburg* (Amsterdam 2002)(gratis 020-5219000, toestel 2)
- Bram Bakker, *Te gek om los te lopen* (Amsterdam 2003). Geeft een eigentijds beeld van de psychiatrie. Uit voorraad te koop bij boekhandel Willems in Horst.

* Duivelsdrek is, volgens het *Etymologisch Woordenboek Van Dale*, een plantje waarvan de gebroken bladeren een afschuwelijke stank afgeven.

NOTA MUSEUMBELEID HORST AAN DE MAAS

Al sinds het verschijnen van het eerste nummer in 1990 wordt in *Info LGOG Kring Ter Horst* veel aandacht besteed aan de musea in Horst en nabije omgeving. Nu de gemeente Horst aan de Maas een museumbeleid aan het ontwikkelen is, is het dan ook niet meer dan logisch hier door middel van een samenvatting op de inhoud van dat voorgenomen beleid in te gaan.

Dit voorjaar verscheen de *Conceptnota Museumbeleid Horst aan de Maas 2003-2006*. Alvorens deze nota definitief wordt vastgesteld, volgt eerst een behandeling in het college van burgemeester en wethouders, de commissie Welzijn en tenslotte de gemeenteraad. Naar verwachting zal dit aan de inhoud weinig meer veranderen. De nota bevat de visie van het gemeentebestuur op het museumbeleid in de komende jaren en is tot stand gekomen in nauw overleg met de bestaande musea.

Huidige situatie

Momenteel telt de gemeente Horst aan de Maas vijf instellingen die in de nota worden aangemerkt als musea omdat ze door regelmatige openingstijden toegankelijk zijn voor publiek: Streekmuseum De Locht, Museum De Oudheidkamer, Schatkamer Sint-Lambertuskerk, Museum Bert Coppus en Koperslagersmuseum P. van der Beele.

Streekmuseum De Locht is een belangrijke toeristische attractie in de gemeente. Op het gerestaureerd boerderijencomplex wordt het leven op het platteland in de eerste helft van de vorige eeuw getoond. Het museum – ondergebracht in een stichting - functioneert vooral door de inzet van honderdveertig enthousiaste vrijwilligers. Het bezoekersaantal in 2002 bedroeg dertigduizend. Sinds december 2001 heeft het museum een professionele kracht in dienst. Museum De Oudheidkamer toont de geschiedenis van de regio Horst. Speciale aandacht gaat daarbij onder meer uit naar kasteel Ter Horst en zijn bewoners, de vlasverwerking en de textielindustrie. In 2001 ontving de Oudheidkamer 4.200 bezoekers. Ook de Oudheidkamer is een stichting. In de Sint-Lambertuskerk is een beeldenschat van heiligenbeelden van de Middeleeuwen tot en met de negentiende eeuw te zien. De Schatkamer bevat een vaste expositie van kerkzilver en historische liturgische gebruiksvoorwerpen. Het gemiddelde bezoekersaantal van de Schatkamer bedraagt ongeveer drieduizend per jaar. De collectie wordt beheerd door de stichting Beheer Kunstschaten Sint-Lambertuskerk. In het particuliere Koperslagersmuseum P. van der Beele worden uit een unieke collectie van duizenden koperen voorwerpen bij toerbeurt objecten geëxposeerd. De doelstelling van het museum is zoveel mogelijk te bewaren van het koperslagersambacht. Jaarlijks bezoeken ongeveer 2.300 mensen het Koperslagersmuseum. In Museum Bert Coppus exposeert beeldend kunstenaar Bert Coppus eigen werk. Tevens is documentatie over hemzelf en zijn werk aanwezig. Museum Bert Coppus ontvangt jaarlijks tussen de driehonderdvijftig en vierhonderd bezoekers.

Toekomstige ontwikkelingen

De Locht wil in de komende jaren meer aandacht gaan schenken aan jeugdactiviteiten en thematische arrangementen. Ook wil het de belevingswaarde verhogen, komen tot een betere seizoensspreiding van de bezoekers en meer Belgische en Duitse bezoekers trekken. Verder zijn er plannen om het terrein en de gebouwen aan te passen aan de grote toeloop van bezoekers.

Stichting De Oudheidkamer onderzoekt de mogelijkheid een deel van de collectie onder te brengen op andere locaties in de gemeente. Objecten op het gebied van ambachten en landbewerking zouden bijvoorbeeld een plaats kunnen krijgen in De Locht. De collectie en documentatie die verband houdt met kasteel Ter Horst zou een plaats kunnen krijgen nabij de kasteelruïne. Op verzoek van het gemeentebestuur onderzoekt de Oudheidkamer momenteel of het mogelijk is het museum te transformeren tot gemeentemuseum. Wat over zou blijven van de huidige collectie, zou in een aantrekkelijke ruimte geëxposeerd dienen te worden. Daarnaast zou er een grote expositieruimte moeten komen voor wisseltonstellingen. De functie van de Oudheidkamer als streekbibliotheek en archief voor genealogisch onderzoek zou gehandhaafd moeten blijven.

Een andere ontwikkeling vindt plaats in America. Daar treft de Stichting Historisch Peelpark voorbereidingen voor het realiseren van een historisch Peelpark. Dit moet een toeristische trekpleister voor de regio worden met een buitenterrein, een museum, een horecagelegenheid en een speeltuin. Het sociale leven in de Peel (leefomstandigheden, wonen en werken van de Peelarbeiders) komt er centraal te staan.

Tenslotte wordt gedacht over een museumfunctie voor de Zuid-Nederlandse Kantfabriek aan de Amerikaanseweg in Horst. De kantfabriek, een rijksmonument, is nog steeds in bedrijf. Nergens anders in Nederland worden nog katoenen kantjes geproduceerd. Het complex bevindt zich vrijwel in oorspronkelijke staat en de machines, die nog steeds worden gebruikt in het productieproces van kant, zijn uniek. Dit "museum in bedrijf" zou productie kunnen blijven maken, terwijl het publiek dit proces van dichtbij kan volgen. De collectie op het gebied van de historie van kant die de Oudheidkamer bezit, zou hier een plaats kunnen krijgen. De eigenaar van de kantfabriek staat niet onwelwillend ten opzichte van de plannen, maar stelt wel enige voorwaarden. Momenteel wordt een haalbaarheidsonderzoek verricht naar een museumfunctie bij de kantfabriek.

Kerdoelen en actiepunten

Het voorgenomen museumbeleid van het gemeentebestuur spitst zich toe op vier zogenaamde kerndoelen: publieksbereik, zichtbaarheid, samenwerking en kwaliteit. Aan de kerndoelen zijn actiepunten gekoppeld. Wat betreft publieksbereik wordt gestreefd naar een jaarlijkse toename van de bezoekersaantallen van minimaal 3,5 procent. Om die te bereiken is informatieverstrekking over de musea en hun activiteiten belangrijk. Een van de middelen is de gemeentelijke website. Daarop zal nog in 2003 een toerismepagina worden ontwikkeld. Inwoners van Horst aan de Maas zullen vooral via mond-tot-mond reclame tot museumbezoek moeten worden aangezet. Jongeren en kinderen zullen vooral via onderwijsprojecten met de musea in aanraking gebracht moeten worden. Voor de in de gemeente verblijvende toeristen zal een gezamenlijke museumfolder worden samengesteld. Tevens wordt het uitbrengen van een promotievideo over de musea en andere toeristisch aantrekkelijke activiteiten in de gemeente overwogen.

Verder moeten de musea vooral het historisch en cultureel vermogen van de gemeente beter zichtbaar maken aan het publiek. Dit dient te worden bereikt door een verbeterde presentatie en een deskundig collectiebeleid. Projectmatige professionele ondersteuning is daarbij zeer wenselijk. Die ondersteuning zou bijvoorbeeld kunnen bestaan uit: het begeleiden van de musea bij het maken van hun beleidsplan, het opzetten en in stand houden van hun collectieregistratie, het adviseren bij aankopen en afstoten van objecten, het zorgdragen voor de kwaliteit van de collectie en coördinatie van de uitvoering van samenwerkingsprojecten.

Ook zou er meer samenwerking tussen de musea onderling, tussen de musea en het onderwijs en tussen de musea en relevante culturele en toeristische instellingen moeten komen. Daarbij moet gedacht worden aan afstemming van de openingstijden, afstemming van de collectie, uitwisseling van tentoonstellingen, samenwerkingsprojecten in en met het onderwijs, samenwerking in pr-beleid en samenwerking door uitwisseling van deskundigheid. Om dit te bereiken zal er in elk geval een georganiseerd overleg tussen de Horster musea in het leven worden geroepen. De gemeente is bereid op verzoek van de musea een regierol te vervullen bij de totstandkoming van samenwerkingsprojecten. Verder streeft de gemeente ernaar dat de musea, samen met de geschied- en heemkundige verenigingen en eventuele andere relevante culturele instellingen, om het jaar een thematische wisseltentoonstelling organiseren. Elk museum zou op eigen wijze invulling aan het thema dienen te geven.

De vierde kerndoelstelling van de gemeente is de verbetering van de kwaliteit van de musea en hun collecties. Die wordt bereikt door professionele ondersteuning, maar ook door structureel onderling contact tussen de musea.

Evaluatie

Om te kijken of de voorgestelde actiepunten daadwerkelijk resultaat hebben, zal eind 2004 worden bekeken of de maatregelen effect hebben gehad. De jaarverslagen van de musea zijn daarbij uitgangspunt. Andere informatiebronnen zijn enquêtes en evaluatiegesprekken. Aan het eind van de beleidsperiode in 2006 wordt het totale resultaat van de voorgestelde maatregelen geëvalueerd. De gemeente zal verder het initiatief nemen tot de aanstelling van een stagiaire die een publieksonderzoek uit zal voeren.

Wim Moorman

MUSEA

STICHTING OUDHEIDKAMER HORST

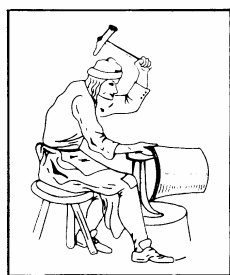
Stichting Oudheidkamer Horst
Steenstraat 2, 5961 EV Horst
Telefoon (077) 3986540
Openingstijden: dinsdag tot en met zondag
van 14.00 uur tot 16.30 uur.

STICHTING BEHEER KUNSTSCHATTEN SINT-LAMBERTUSKERK HORST

Stichting Beheer Kunstschaten Sint-Lambertuskerk Horst
Sint-Lambertusplein 16, 5961 LB Horst
Openingstijden: dinsdag 10.00-12.00 uur (kerk en schatkamer met diaklankbeeld); woensdag, donderdag, zaterdag en zondag 14.00 - 16.30 uur (kerk).
De toegang is gratis!
Voor tussentijdse bezoeken met groepen of scholen kan men contact opnemen met dhr. P. Roelofs, coördinator van de werkgroep rondleidingen, Stuksbeemden 66a, telefoon (077) 3984163.

KOPERSLAGERSMUSEUM P. VAN DER BEELE

Koperslagersmuseum P. van der Beele,

Gasthuisstraat 46, 5961 GB Horst
Telefoon (077) 398 5621
Openingstijden:
van dinsdag tot en met donderdag elke middag van 13.00 tot 18.00 uur, op vrijdag
van 13.00 tot 21.00 uur en op zaterdag van 13.00 tot 16.00 uur.

STREEKBOERDERIJMUSEUM DE LOCHT

Streekmuseum, Nationaal Asperge en Champignonmuseum DE LOCHT.

Koppertweg 5, 5962 AL Horst - Melderslo.
Telefoon (077) 398 7320.
Internet; www.delocht.nl

Openingstijden: november t/m april zondag, dinsdag en donderdag van 14.00 tot 17.00 uur; mei t/m augustus dagelijks van 11.00 tot 17.00 uur; september en oktober zondag, dinsdag, woensdag en donderdag van 14.00 tot 17.00 uur. Groepen op afspraak eventueel ook op andere tijden.

MUSEUM BERT COPPUS

Museum Bert Coppus
Meterikseweg 71, 5961 CV Horst
Telefoon (077) 3981487
Openingstijden: dinsdag van 10.00 tot 17.00 uur en op afspraak

LIMBURGS MUSEUM

Limburgs Museum
Keulsepoort 5, 5911 BX Venlo
Telefoon: (077) 3522112
E-mail: info@limburgsmuseum.nl
Internet: www.limburgsmuseum.nl
Openingstijden : dinsdag tot en met zondag van 11.00 tot 17.00 uur.

NIEUWE PUBLICATIES

P.J.A. van Meegeren e.a. (red.), Venrays Verleden I. Cultuurhistorische bijdragen over Venray en omgeving. Ingenaaid, 175 blz, geïllustreerd. Venray 2003. ISBN 90-807887-1-6. Prijs €12,50. Besteladres: Freulekeshuus, Eindstraat 8, 5801CR Venray.

In Venray werd in 1999 opgericht de stichting het Lokaal Historisch Platform waarin 21 Venrayse stichtingen en verenigingen op het gebied van geschiedenis, dialect en volkscultuur samenwerken. Secretaris Twan van Els beschrijft in het slotartikel van de bundel de werkwijze van de stichting. Op initiatief van deze stichting is onder andere een redactie geformeerd onder voorzitterschap van gemeentearchivaris Paul van Meegeren die een jaarboek zal gaan uitgeven onder de titel *Venrays Verleden*. Op 2 juni 2003 kon met gepaste trots het eerste deel worden gepresenteerd. Van de oplage (400 ex.) werden 300 stuks al via intekening verkocht en de rest binnen veertien dagen. In september verschijnt de tweede druk.

De veertien veelal korte bijdragen mikken op een breed publiek van belangstellenden.

Eduard Messemakers tracht mensen met belangstelling voor de paleontologie en geologie in te wijden in de geheimen van het vak. Ron Bloemen richt de kijker op recent archeologisch onderzoek (o.a. de Diepeling en de Hulst II). De bundel telt vijf artikelen aangaande kunsthistorische onderwerpen. Rien van den Brand doet uit de doeken op welke wijze een kostbare Cuijkse monstrans tot het Venrays kunstbezit kon gaan behoren. Toon den Brok, Charles de Volder en Koos Swinkels richten de aandacht op Venrays religieuze kunst. Speciale aandacht krijgt de restauratie van de oude beeldenschat en in het bijzonder de kern daarvan, het beeld van Petrus Paus, dat wordt toegeschreven aan de beeldsnijder Hendrik Douwermann (ca 1480-1530). Koos Swinkels beschrijft de religieuze kunst die te vinden was in het voormalige gesticht St. Anna. Verleden jaar hebben de duizenden bezoekers van de kunstmanifestatie De Waan nog een laatste blik op de gebouwen en het park van St. Anna kunnen werpen. Kunsthistorica Maria van Dorst bekeek het werk van de Venrayse kunstschilder Eeltje de Vries (1905-1985). Kunsthistoricus Harry Vriens verhaalt in dertig pagina's in het langste en misschien belangrijkste artikel van de bundel, over zijn onderzoek naar de jongere bouwkunst in Venray tussen 1850 en 1940. Deze auteur staat als gids in het Venrayse land bekend om zijn bevlogenheid en aandacht voor details.

Marinus Flokstra is in de bundel vertegenwoordigd met enkele korte artikelen, over de Oostrumse tienden en de Venrayse brandspuiten. Een Venrayse scholtis wist op het kasteel van Horst in 1760 voor Venray een brandspuit op de kop te tikken. Het midden van de negentiende eeuw was een periode van sociale onrust in heel Europa, op kleinere schaal ook in onze streken. In *Horster Historiën* deel 1 (140-154) beschreef Jan Hesen die periode in Horst. Paul van Meegeren beschrijft nu in een gedegen artikel de onlusten die in Venray in 1855 uitbraken. Bij Venrayse notabelen werden onder andere de ruiten ingegooid, waarna de schrik er goed in zat. Zelfs de regering werd ingelicht, maar er vielen tenslotte geen doden. De daders die achterhaald konden worden, kregen gevangenisstraffen opgelegd.

Twan van Els ontdekte een geheim dat lang bewaard bleef in het koninklijk huisarchief. Venray deed in 1925 tweemaal een vergeefse aanvraag voor de eretitel 'koninklijk' voor de pas sedert 1960 Koninklijke Harmonie Euterpe van Venray. Jan Strijbos verhaalt op een boeiende wijze waarom Castenray eerst in 1922 een eigen lagere school kreeg en hoe Klein-Oirlo er pas in 1960 officieel bij kwam. Henny van Loon schrijft over de folkloristische dansgroep de Hakkespits Venray, opgericht in 1983.

Stefan Frankewitz (red.), Preußen an Peel, Maas und Niers. Das preußische Herzogtum Geldern im 18. Jahrhundert. Gebonden, 391 blz., geïllustreerd. Kleef 2003. ISBN 3-933969-27-1. Prijs € 25,00.

Van 10 oktober tot 18 januari is in het Freulekeshuus te Venray de tentoonstelling 'Pruisen aan Peel, Maas en Niers' te zien. Deze expositie, ingericht op initiatief van het Gelders Archief te Geldern, is gewijd aan de Pruisische tijd, de 18^e eeuw, waarin een gedeelte van het oude Overkwartier van het hertogdom Geldern tot het koninkrijk Pruisen heeft behoord. De geschiedenis van de staatsinrichting van Noord-Limburg is vrij gecompliceerd. Deze tentoonstelling en de Duitstalige catalogus tracht de bezoeker en de lezer enig inzicht te verschaffen. De leider van het project, streekarchivaris Stefan Frankewitz, heeft gezorgd voor goede overzichtskaarten. Naast de catalogus verscheen voor de studerende jeugd (en overige geïnteresseerden) een aparte, verkorte catalogus, tevens bedoeld lesbrief met vragen en opgaven. De kostprijs van deze brochure is drie euro.

Jos Gommans en Pieter Koolen (red.), Hendrik Ouwerling. De onvoltooide biografie door Jac Heeren. Ingenaaid, 268 blz, geïllustreerd. Deurne 2003. ISBN 90-803263-3-X. Prijs € 20,00. Besteladres: Boekhandel Berkers, Stationsstraat 42, 5751 HG Deurne.

Het huidige Limburg en het huidige Noord-Brabant werden eeuwenlang gescheiden door de moerassige Peel. In het midden van 19^e eeuw wisten zakenlui en gemeenten goed geld te verdienen met het afgraven van het veen. De turf werd het 'goud van de Peel' genoemd. Die turfwinning heeft tevens geleid tot een maatschappelijke omwenteling. De moderne tijd werd niet door iedereen als een tijd van vooruitgang gezien. De kerk vreesde geloofs- en zedenverval. De lagere overheid moest inboeten aan oude machtsstructuren. Er waren mensen, die al die ontwikkelingen kritisch volgden. In Deurne was dat de onderwijzer Hendrik Nicolaas Ouwerling (1861-1932). Een van zijn leerlingen, Jac Heeren (1888-1967), die eveneens onderwijzer werd en later gemeentearchivaris van Helmond, schreef op aandrang van L.J. Rogier in vier jaar een biografie over Ouwerling. Hij liet die in 1960 aan de toen gevierde Nijmeegse professor Rogier lezen. Toen die veel kritiek had op de tekst van Heeren (het lijkt wel een omgevallen kaartenbak) heeft de biograaf het manuscript opgeborgen. Het is daar tot 2003 blijven liggen. Bij het 25-jarig bestaan van de Deurnese 'Heemkundekring H.N. Ouwerling' vond men dat het tijd werd om die biografie nu toch eens te publiceren. Pieter Koolen toog aan het werk en vroeg Jos Gommans om de inleiding te schrijven. Zij zorgden tevens voor een bibliografie van en een (incomplete) over Ouwerling.

Is die biografie nu zo slecht als Rogier vond? Moeilijke vraag, maar dank zij deze publicatie kunnen er in ieder geval meer mensen dan Rogier allen over oordelen. Deelnemen aan die discussie kan onder andere op een symposium "Ouwerlings Wereld", dat op 8 november 2003 in het gemeentehuis van Deurne zal worden gehouden over de leef- en inspiratiewereld van emancipator, journalist, schrijver en journalist H.N. Ouwerling. De inhoudelijke leiding zal worden verzorgd door Jos Gommans en Pieter Koolen, schrijvers/redacteurs van het boek "Hendrik Ouwerling; de onvoltooide biografie door Jac Heeren". Tijdens dit symposium zal onder meer aandacht worden besteed aan de uiteenlopende en soms zeer intieme relaties van Ouwerling met respectievelijk zijn excentrieke vriend en schrijver Herman Maas, zijn volgeling en biograaf Jac Heeren en zijn 'buurjongen' en schrijver Antoon Coolen. Sprekers zijn onder andere de professoren. Jan Lucassen en Arnoud-Jan Bijsterveld, de Coolen-biograaf Cees Slegers en de schrijver Ton van Reen. Aansluitend zal een Ouwerlingwandeling plaatsvinden door Deurne.

Ton van Reen, Achterom Binnen. Limburgers in de Twintigste Eeuw. 100 jaar Limburg in foto's, interviews en verhalen. Gebonden (groot formaat), 215 blz., geïllustreerd. Zutphen 2003. ISBN 90- 5730-2284. Prijs € 29,95.

Ton van Reen gebruikt het Noord-Limburgse land van zijn jeugd als uitgangspunt voor zijn werk. Hij modelleert die werkelijkheid, zijn verbeelding is zijn inspiratiebron.

Dit voorjaar was in het Limburgs Museum een tentoonstelling met foto's en tekst van Ton van Reen te zien. Het LM heeft al vaker een beroep kunnen doen op het beeldend vermogen van deze auteur. Bij Van Reen is geen sprake van een 'praatje bij een plaatje'. Hij scheidt een herkenbaar stukje geschiedenis.

Ditmaal werd gekozen voor een heel originele methode. Vroeger kwam je in de meeste dorpen bij de mensen achterom binnen. Ton van Reen heeft van een moderne vorm om bij iemand binnen te komen gebruik gemaakt, namelijk de telefoon. Het afgelopen jaar heeft hij vrienden en bekenden opgebeld voor een verhaal bij een foto van vroeger (naar eigen keuze). Zij vertelden wat er op de foto is te zien, waarna de auteur zijn eigen verhaal bij diezelfde foto schreef. Op die wijze krijgt de lezer een bijzondere blik in de keuken van de auteur, realiteit en verbeelding naast elkaar. Voor iedere Noord-Limburger is dit een mooi boek om te lezen of om in te kijken. Voor de kennis van het 'waarheidsgehalte' van het werk van Ton van Reen is dit fraai vormgegeven boek heel belangrijk.

Antonio Arts (red.), 1853 – 2003. 150 jaar Helenaveen. CD-rom. Films, foto's, interviews en verhalen. Helenaveen 2003.

Prijs € 9,50. Besteladres:

www.helenaveen.com of bij de VVV-kantoren van Horst, Sevenum, Panningen en Deurne.

In 1853 startte de Maatschappij Helenaveen met het graven van een kanaal op de plek waar nu het dorp Helenaveen zijn 150-jarig bestaan mag vieren. Nadat er eerder al enkele boekjes over de geschiedenis van het dorp waren verschenen, onder andere van Jos Pouls en André Vervuurt, besloot de dorpsraad ditmaal voor een modern medium te kiezen: een cd-rom. De leden van de dorpsraad veronderstelden dat in iedere Helenaveense woning intussen wel een computer met een cd-rom-speler aanwezig zou zijn en dat één of meer gezinsleden wel met de automatisch startende cd-rom (Macro Flash Player met een zingende Jules de Corte) zouden kunnen omgaan. Een voordeel is dat zo'n schijfje goedkoop is en dat er ontzettend veel op staat (o.a. 1500 foto's). Nadeel is dat de charme van een mooi gedrukt boek er niet is. Een boek met zo'n schijfje erbij is toch leuker.

Aangekondigd:

*** Horster Historiën 6**

Medio november verschijnt deel zes van *Horster Historiën*. Daarin worden de volgende artikelen opgenomen: A.A.A. Verhoeven, Romeinse bewoning op het Hoogveld-oost te Horst; Erwin Steegen, Kinderen van vagebonden in plattelandsbenden tijdens de eerste helft van de achttiende eeuw; A.F. Gehlen, De invoering van het Franse notariaat in het kanton Horst. Het protocol van notaris J.L.J. Mooren (1798-1801); P. J.A. van Meegeren, Horst als kerkelijk centrum: de ontstaansgeschiedenis van het dekenaat Horst; G.F. Verheijen, Van schepenzegel naar gemeentewapen. Het wapen en de vlag van de gemeente Horst aan de Maas; Th. J. van Rensch, Het huis van bewaring te Horst (ca 1800-1877); G.F. Verheijen, Zestig jaar Horster studentenclub (1924-1984). Europees studenten-kamp in 1953; Th.J. van Rensch, Inventaris van de archieven van de schepenbank en de heerlijkheid Broekhuizen; Erwin Steegen, Gemeenten en schepenbanken Broekhuizenvorst (1436-1814) en Ooijen (1621-1808); Wim Moorman, Register van personen, plaatsen en zaken.

*** M. Flokstra, Riddermatige huizen in het Land van Kessel**

Nadere gegevens zijn op dit moment nog niet bekend

G.F. Verheijen

BESTUUR LGOG KRING TER HORST

Voorzitter: De heer drs. M.P.G.M. van den Munckhof
Harrie Driessenstraat 3, 5961 TT Horst. Telefoon (077) 398 1833
E-mail: vdmunckhof@gmx.net

Vice-voorzitter: De heer drs. W.J. Moorman
Meterikseweg 153, 5961 CV Horst. Telefoon (077) 398 1606
E-mail: wim.moorman@wanadoo.nl

Secretaris: De heer J.M.G. Kelleners
Stuksbeemden 16, 5961 LG Horst. Telefoon (077) 398 5349

Penningmeester: De heer drs. X.C.C. van Dijk
Berkelstraat 16, 5961 JL Horst. Telefoon (077) 465 4354

Lid: Mevrouw M.E.A.P. Huijs-Oostveen
Molenveldweg 27, 5975 AH Sevenum. Telefoon (077) 467 2299
E-mail: mhuijsoostveen@freeler.nl

Lid: De heer J.H. Kurver
Convent 50, 5961 RE Horst. Telefoon (077) 398 3596
E-mail: jkurver@wanadoo.nl

*** Tot slot**

Wist U dat het LGOG-gezinslidmaatschap slechts 5 euro kost? Het gezinslid is verder gewoon lid, maar de post ontvangt men slechts eenmaal per adres.

Opgave van een gewoon lid of een gezinslid is mogelijk op de website van het LGOG (www.lgog.nl) of door een briefkaartje te sturen aan LGOG, Postbus 83, 6200 AB Maastricht.

Kopij voor de volgende aflevering van INFO LGOG Kring Ter Horst (nummer 30, februari/maart 2003) kunt u inzenden tot 1 februari 2004 naar het redactieadres: Meterikseweg 153, 5961 CV Horst. Telefoon (077) 398 1606.

E-mail: wim.moorman@wanadoo.nl